

Κοργιαλένειο
Ιστορικό & Λαογραφικό
Μουσείο Αργοστολίου

Ηλία Ζερβού 12, 28100 Αργοστόλι / τηλεφ. κέντρο 2671022583
Korgialeneionmuseum@gmail.com / F/B Κοργιαλένειο Μουσείο

ΕΚΘΕΜΑ ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 2022

Από το Φωτογραφικό Αρχείο του Κοργιαλενείου Μουσείου:

Ο Φάρος των Αγίων Θεοδώρων στο Αργοστόλι

Το Κοργιαλένειο Μουσείο διαθέτει μια πλούσια συλλογή φωτογραφιών, έργα γνωστών και αγνώστων φωτογράφων, οι οποίοι έζησαν και δραστηριοποιήθηκαν, μόνιμα ή περιστασιακά, στην Κεφαλονιά προσεισμικά και μετασεισμικά. Οι προσεισμικές φωτογραφίες διασώζουν την αρχιτεκτονική και τα δημόσια μνημεία των πόλεων Αργοστολίου και Ληξουρίου και τεκμηριώνουν κυρίως την καθημερινή ζωή των αστών των δύο πόλεων. Άλλες φωτογραφίες είναι έργα ντόπιων αλλά και αλλοδαπών φωτογράφων, κυρίως μελών των πληρωμάτων των πλοίων που έσπευσαν σε βοήθεια μετά τους σεισμούς τον Αύγουστο 1953, αποτυπώνουν δε τα ερείπια και τεκμηριώνουν το μέγεθος της καταστροφής. Μια άλλη ομάδα φωτογραφιών αποτυπώνει όψεις των πόλεων κατά την ανοικοδόμηση. Τέλος, το Μουσείο διαθέτει πλήθος φωτογραφιών του Μαρίνου Κοσμετάτου, οι οποίες αποτυπώνουν εξωτερικές όψεις, τις εικόνες, τα

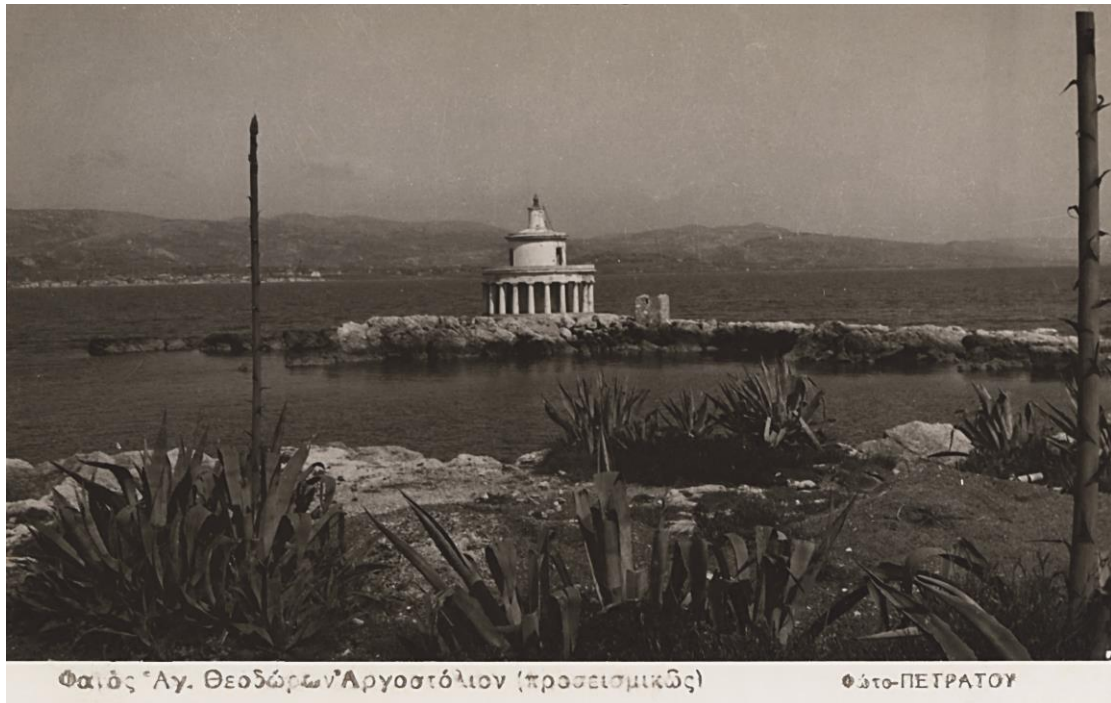
λειτουργικά σκεύη και τον εσωτερικό διάκοσμο πολλών ναών σε όλο το νησί πριν αλλά και μετά την καταστροφή του 1953. Οι φωτογραφίες αυτές αξιοποιήθηκαν στα τρία μεγάλα δίγλωσσα λευκώματα, τα οποία εκδόθηκαν με την επιμέλεια του Γιώργου Μοσχόπουλου υπό τον γενικό τίτλο *Κεφαλονιά ένα Μεγάλο Μουσείο Εκκλησιαστική Τέχνη* (1989, 1994, 1996). Είναι περιττό κάθε σχόλιο για την ιστορική αξία του φωτογραφικού Αρχείου του Κοργιαλενείου Μουσείου, ενώ αυτό δεν υστερεί και σε καλλιτεχνική αξία, όπως δείχνουν κυρίως οι προσεισμικές ασπρόμαυρες φωτογραφίες. Και μόνο το γεγονός, ότι μεγάλο τμήμα του αποτυπώνει την αρχιτεκτονική των πόλεων, η οποία έχει χαθεί ανεπιστρεπτί, και αφ' ενός τη διατηρεί στη μνήμη των μεταγενεστέρων και αφ' ετέρου έρχεται αρωγός στις έρευνες των ιστορικών της αρχιτεκτονικής, καθιστά αυταπόδεικτη την αξία του. Η αξία του φαίνεται και από τη ζήτηση που έχουν οι φωτογραφίες από επιστήμονες ερευνητές, από δημοσιογράφους, φοιτητές και απλούς πολίτες. Το Κοργιαλένιο Ίδρυμα έχει αξιοποιήσει μεγάλο αριθμό ασπρόμαυρων φωτογραφιών στα Λευκώματα που έχει εκδώσει: 1. Γιώργος Μοσχόπουλος (επιμ.), *Η Παλαιά Κεφαλονιά. Ένας ατελείωτος Αύγουστος*, Κείμενα Ηλίας Τουμασάτος, Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Διοικητικό Συμβούλιο, 2004 (ελληνικά και αγγλικά). 2. Γιώργος Ν. Μοσχόπουλος – Κατερίνα Μαραβέγια-Κώστα, *Αργοστόλι Σεισμοί 1953 Το τέλος και η αρχή μιας πόλης*, πρόλογος Άκης Τσελέντης, Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Ίδρυμα, 3^η έκδοση 2013.

Αν σ' αυτές τις ιστορικές φωτογραφίες προσθέσουμε και τις σύγχρονες ψηφιακές, οι οποίες ελήφθησαν στα πλαίσια του προγράμματος *Η Κοινωνία της Πληροφορίας* (έναρξη 2006) και που αποθησαυρίζουν το μεγαλύτερο μέρος των μουσειακών συλλογών, αντιλαμβανόμαστε ότι το φωτογραφικό αρχείο του Κοργιαλενείου Μουσείου είναι από μόνο του ένας θησαυρός για την ιστορία του τόπου μας. Πολύ μικρό μέρος αυτών των άυλων αποτυπωμάτων των πραγματικών έργων τέχνης περιέχονται στο βιβλίο που εκδόθηκε το 2004, υπό την επιμέλεια του Γιώργου Μοσχόπουλου, υπό τον τίτλο *Προσωπογραφίες και Συνθέσεις (17ος-20^{ος} αιώνας)* και με κείμενα του Κώστα Ευαγγελάτου, του Λάμπρου Σιμάτου και του Ηλία Τουμασάτου. Το φωτογραφικό αρχείο του Κοργιαλενείου Μουσείου θα μπορούσε να

αποτελέσει ολόκληρη πτέρυγα μουσείου, αν αυτό διέθετε κτηριακή υποδομή. Θα μπορούσε ακόμη και να λειτουργήσει ως αυτόνομο *Μουσείο Φωτογραφίας*, το οποίο θα γινόταν πόλος έλξης για ερευνητές και επισκέπτες. Το πολύτιμο αυτό αρχείο περιμένει τον δυνάμενο ευαίσθητο φορέα ή τον οικονομικά ισχυρό πολίτη να το βγάλει από την αφάνεια, ακόμη και τον φοιτητή και τον σπουδαστή στο πλαίσιο της πρακτικής του άσκησης, ώστε να επιτευχθεί η ψηφιακή καταγραφή, ταξινόμηση και τεκμηρίωσή του και να καταστεί αυτό εύκολα προσιτό στον κάθε ενδιαφερόμενο για μελέτη, απόκτηση γνώσεων, ψυχαγωγία, νοσταλγική αναπόληση, αναστοχασμό και σύγκριση του παρόντος με το παρελθόν. Στην παρούσα φάση με την οικονομική δυσπραγία που αντιμετωπίζουμε, οι εκδόσεις φαντάζουν ουτοπία...

Ως έκθεμα του Φεβρουαρίου 2022, επιλέξαμε φωτογραφίες ενός εμβληματικού κτηρίου για την Κεφαλονιά, το οποίο είναι και πρώιμο δείγμα της νεοκλασικής αρχιτεκτονικής, η οποία επικράτησε στα Επτάνησα πολύ πριν αυτή εισαχθεί στο νεοελληνικό κράτος: τον *Φάρο του Αγίου Θεοδώρου* στο Αργοστόλι, ή των Αγίων Θεοδώρων, όπως μεταγενέστερα καθιερώθηκε να λέγεται έως και σήμερα. Για το άλλο εμβληματικό κτήριο, την *Αγορά* στο Ληξούρι που έμεινε στην ιστορία ως *Μαρκάτο*, θα αφιερώσουμε άλλο «έκθεμα του μήνα» προσεχώς.

1.Φώτο ΠΕΤΡΑΤΟΥ, Ο (Φανός) των Αγίων Θεοδώρων, προ του 1953, ψηφιοποιημένη φωτογραφία, Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, Φωτογραφικό Αρχείο.

Φατὸς Ἁγ. Θεοδώρων Ἀργοστόλιον (προσεισμικῶς)

Φ. Δ. ΠΕΤΡΑΤΟΥ

Από το Φωτογραφείο των Αδελφών Πετράτου (Βενέδικτου, Γεράσιμου και Διονύση) σώζονται αρκετές ασπρόμαυρες φωτογραφίες της προσεισμικής Κεφαλονιάς, οι οποίες σήμερα μαγνητίζουν το βλέμμα μας και αποτελούν αντικείμενο μελέτης. Η παρούσα φωτογραφία απεικονίζει τον *Φάρο των Αγίων Θεοδώρων*, έργο του Ιρλανδού στρατιωτικού μηχανικού John Pitt Kennedy (Τζων Πιτ Κέννεντυ) (1796-1879) όταν Τοποτηρητής στην Κεφαλονιά ήταν ο Charles Napier (Τσαρλς Νάπιερ), στο διάστημα 1822-1830. Σε σχετικά χαμηλό τριμερές κρηπίδωμα (βάση) εδράζεται ένα περίστυλο στρογγυλό οικοδόμημα (ροτόντα), το οποίο αρθρώνεται καθ' ύψος σε δύο επίπεδα: τον πύργο στο ισόγειο και σε μικρότερης διαμέτρου κυλινδρική κατασκευή για το απαραίτητο μηχανήμα στο δεύτερο επίπεδο, στο οποίο διαμορφώνεται περιμετρικά εξώστης. Η κατασκευή επιστέφεται από τον φωτιστικό κλωβό, του οποίου η οροφή καταλήγει σε αλεξικέραυνο και ανεμοδείκτη, και ήταν προσιτός με κλίμακα (σκάλα) από το δεύτερο επίπεδο. Ο πύργος φέρει δωρικό περιστύλιο με είκοσι τέσσερις κίονες, επιστύλιο με τρίγλυφα και μετόπες ακόσμητες και έχει την είσοδο και την κλίμακα που οδηγεί στο δεύτερο επίπεδο. Η φωτογραφία έχει ληφθεί από την απέναντι ξηρά και από τέτοια οπτική γωνία, ώστε να εξασφαλίζεται μια πανοραμική άποψη του χώρου: Σε πρώτο επίπεδο απεικονίζονται οι αθάνατοι, στο σημείο της χρυσής τομής περίπου

απεικονίζεται η γλώσσα γης που διεισδύει στον Κόλπο του Λιβαδιού και πάνω της εδράζεται το οικοδόμημα που παρέχει ασφάλεια στη ναυσιπλοΐα, περιβαλλόμενο από βράχια και από τη θάλασσα. Σε ένα τρίτο επίπεδο στο βάθος αναπτύσσεται ο Κόλπος του Λιβαδιού με την απέναντι ακτή της Παλικής, όπου διακρίνεται το Ληξούρι και πίσω αχνοφαίνονται οι χαμηλές οροσειρές με τις μελωδικές, καμπύλες κορυφογραμμές. Πρόκειται για μια μελετημένη σύνθεση που δεσπόζει στην είσοδο του όρμου Αργοστολίου, παρουσιάζει τέλεια την τοπογραφία της περιοχής και προσδιορίζει με αρκετή σαφήνεια τη θέση του φάρου σε σχέση με τον διαμελισμό της ακτής.

Ο Τσιτσέλης αναφέρει τον Φάρο μαζί με όλα τα έργα που εκτελέστηκαν επί Τοποτηρητή Νάπιερ, κάτω από τη χρονολογία 1828 που επιβεβαιώνεται όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Το κτήριο κατέρρευσε το 1953, αλλά ανοικοδομήθηκε με προσφορές των κατοίκων τη δεκαετία του 1960, με σχέδια και επίβλεψη του μηχανικού Τάκη Παυλάτου, ο οποίος προσπάθησε να μην απομακρυνθεί από το σχέδιο του αυθεντικού κτηρίου.

2. Άγνωστος, Ο Φάρος του Αγίου Θεοδώρου, φωτογραφία σχεδίου του John Pitt Kennedy, 72x110 εκ., Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, Φωτογραφικό Αρχείο.

Πιθανότατα πρόκειται για μεγεθυμένη φωτογραφία του σχεδίου του Φάρου από τον Τζων Πιτ Κέννεντυ, η οποία ελήφθη στην Αγγλία. Σ' αυτό το αρκετά λεπτομερές σχέδιο μπορεί κανείς να διακρίνει καθαρότερα τα νεοκλασικά στοιχεία.

Ο *Φάρος*, το Φανάρι, όπως λέμε σήμερα, είναι ένα κομψό οικοδόμημα νεοκλασικού ρυθμού και ένα από τα πρώτα νεοκλασικά κτήρια των Επτανήσων. Ο στρογγυλός πύργος με την κιονοστοιχία παραπέμπει στην αρχαία ελληνική Θόλο των Δελφών, η οποία χρησιμοποιήθηκε ως πρότυπο τόσο κατά την Αναγέννηση όσο και κατά την περίοδο του Νεοκλασικισμού (περ. 1750/60- περ. 1820). Ο Νεοκλασικισμός, ως καλλιτεχνικό ρεύμα που επιδιώκει την παραγωγή μιας τέχνης που μιμείται την αρχαία ελληνική, καλύπτει ολόκληρη περίοδο στην Ιστορία της Τέχνης, έχει την αφετηρία του συμβατικά στο 1760, όταν τοποθετείται η έναρξη της Βιομηχανικής Επανάστασης, και διαρκεί, πάντα συμβατικά, μέχρι την Πτώση του Ναπολέοντα και την Παλινόρθωση των Βασιλέων στην Ευρώπη. Ο κλασικισμός, όμως, δηλαδή, η τάση μίμησης της τέχνης της κλασικής αρχαιότητας, εμφανίζεται ήδη στην αρχαιότητα με κυριότερο παράδειγμα τον

κλασικισμό της Ρώμης. Ως κλασικισμός επέζησε και επιζεί μέχρι σήμερα. Ο Νεοκλασικισμός εισήχθη ενωρίς στα Επτάνησα πριν την έλευση των Άγγλων, οι οποίοι τελικά και τον επέβαλαν. Στο νεοσύστατο ελληνικό κράτος εισήχθη από τους Βαυαρούς. Ήταν όμως τέτοιες οι συνθήκες που και χωρίς τους Βαυαρούς πάλι Νεοκλασικισμό θα είχαμε. Πρόκειται για ένα ευρύ θέμα που δεν εξαντλείται σε ένα σημείωμα.

Πολύτιμες πληροφορίες για τον Φάρο Αγίων Θεοδώρων παρέχει ο ίδιος ο Νάπιερ στο βιβλίο του *The Colonies Ionian Islands*, που εκδόθηκε στο Λονδίνο το 1833. Σύμφωνα με την αφήγησή του, η κατασκευή του φαρικού δικτύου της Κεφαλονιάς άρχισε την περίοδο που ήταν αρμοστής ο Μαίτλαντ και συνεχίστηκε επί Φρ. Ανταμ, μετά από τις πιέσεις των ναυτιλομένων για τους κινδύνους που διέτρεχαν παραπλέοντας τις ακτές της Κεφαλονιάς ή εισπλέοντας στο λιμάνι του Αργοστολίου. Όταν ο ίδιος ήλθε στο νησί, βρήκε ένα σχέδιο για ένα φάρο που έμοιαζε με «άσχημο ανεμόμυλο», με σκοπό να ανεγερθεί κάπου μακριά, όπου υπήρχε ένα γυναικείο μοναστήρι. Ο Νάπιερ έδωσε εντολή και σταμάτησε το έργο και αφού συμβουλευτήκε αρχιτέκτονες και ναυτικούς, επελέγη η θέση, όπου βρίσκεται ο φάρος μέχρι σήμερα. Είναι μικρό οικοδόμημα, ενταγμένο στο τοπίο και έχει συνολικό ύψος 30 πόδια, «αλλά ούτε η τοποθεσία, ούτε ο σκοπός που υπηρετεί, ούτε η οικονομία επέτρεπαν μεγαλύτερο κτήριο». Για την κυβέρνηση η καθυστέρηση του έργου σήμαινε την απώλεια χρημάτων, των 50 λιρών που αυτή είχε προσφέρει. Για τον ίδιο ήταν καλύτερα να χαθούν «μερικές λίρες παρά να χαθούν αρκετές (ανθρώπινες) ζωές και πλοία». Συνολικά το έργο κόστισε 130 λίρες, ποσό μικρό. Προφανώς εφαρμόστηκε και στην περίπτωση του Φάρου η πρακτική της αγγαρείας. Τον Ιούνιο 1828 ο Φάρος ήταν έτοιμος, αλλά δεν λειτούργησε αμέσως, διότι καθυστερούσε να έλθει ο φανός από την Κέρκυρα, όπου είχε παραγγελθεί. Προφανώς σ' αυτή την καθυστέρηση οφείλεται και η σύγχυση που επικρατεί σχετικά με τη χρονολόγηση του έργου, άλλοτε το 1828 κι άλλοτε το 1830.

- 3. Άγνωστος, Καλόγεροι επιβιβάζονται σε πλοιάριο από τον Φάρο Αγίων Θεοδώρων, χ.χ., φωτογραφία σχεδίου του John Pitt Kennedy, 20x26 εκ., Αργοστόλι, Κοργιαλένειο Ιστορικό και**

Λαογραφικό Μουσείο, Φωτογραφικό Αρχείο, δωρεά Gilbert Kennedy, 1978.

Το θέμα που αποδίδει η φωτογραφία είναι σχέδιο, ίσως επιζωγραφισμένο ή υδατογραφημένο, του Τζων Πιτ Κέννεντυ. Στον γιαλό κάτω από το Φανάρι έχει αράξει πλοιάριο, στο οποίο επιβιβάζονται μοναχοί με πιθανό προορισμό τους Βαρδιάνους, όπου υπήρχε ανδρικό Μοναστήρι του Ευαγγελισμού. Ο τρόπος που ο όμιλος των μοναχών κατεβαίνει από την αποβάθρα κάτω από τη σκιά του φαρόπυργου αλλά και η διαμόρφωση του τοπίου παραπέμπουν στον ζωγράφο Αντουάν Βαττώ (1684-1721), ο οποίος άσκησε μεγάλη επίδραση στη Μεγάλη Βρετανία. Το πλοιάριο στην αποβάθρα του Φάρου, σύμφωνα με τον Νάπιερ είναι σκαρί του 18^{ου} αιώνα (;) και πλοίο της γραμμής, ενώ ο άντρας ντυμένος στα λευκά είναι ο ναυτικός, του οποίου επίσης τα ρούχα αντιστοιχούν στην ίδια εποχή.

Αξίζει να σημειωθεί, ότι στη νησίδα, που δεσπόζει στην είσοδο του Κόλπου του Λιβαδιού, υπήρχε μέχρι τους σεισμούς 1953 ψηλός

νεοκλασικός φάρος, επίσης έργο του Τζων Πιτ Κέννεντυ επί διοικήσεως του Νάπιερ.

4. Άγνωστος, *Ο Φάρος Αγίων Θεοδώρων, 1916(;) , 18x13 εκ., Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, Φωτογραφικό Αρχείο, δωρεά Ανδρέα Λαγγούση, 1990.*

Σε αυτή τη φωτογραφία, προερχόμενη πιθανόν από κάρτα του 1919, το φανάρι απεικονίζεται μνημειακά, και καταλαμβάνει το μεγαλύτερο μέρος του ζωγραφικού χώρου. Όπως σημειώνεται στο Αρχείο του Μουσείου, η φωτογραφία τραβήχτηκε, όταν είχαν έλθει οι Γάλλοι στο νησί, υποθέτουμε κατά την ανώμαλη περίοδο του Εθνικού Διχασμού.

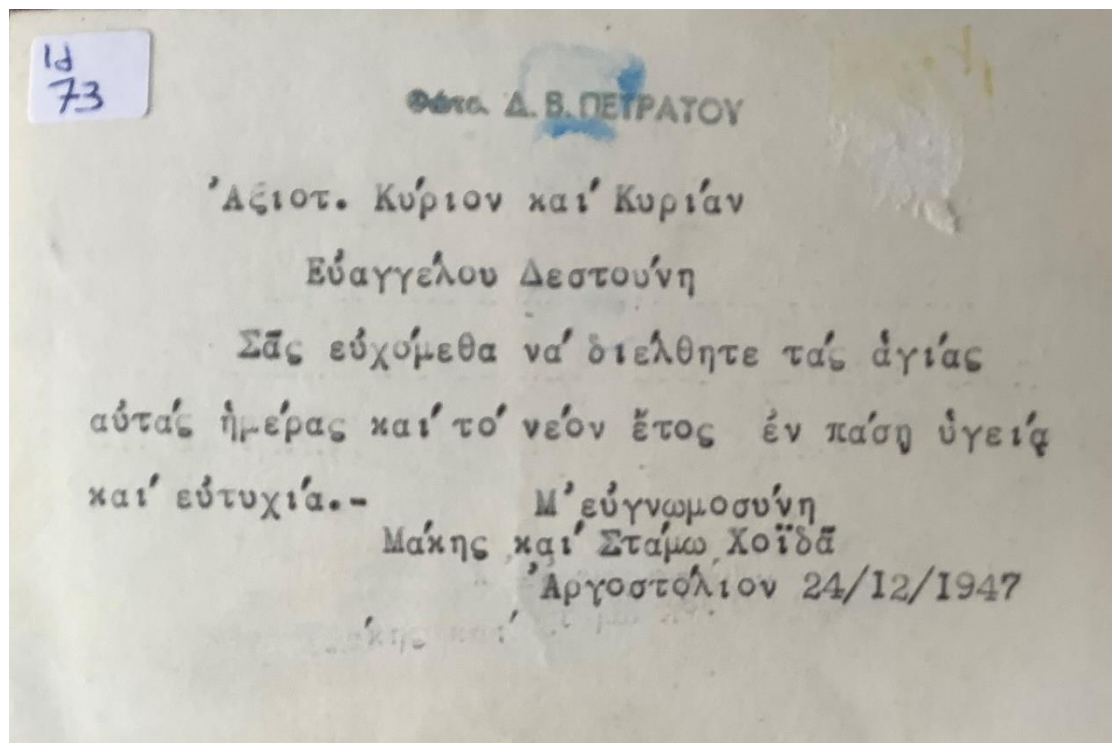
Έτσι πιθανότατα, οι άνθρωποι που απεικονίζονται είναι Γάλλοι, οι οποίοι επισκέπτονται το μνημείο, το οποίο ήταν γνωστό στην Ευρώπη, κρατώντας βιβλία, ίσως τουριστικούς οδηγούς. Σημειώνεται επίσης ότι η φωτογραφία τραβήχτηκε από κάποιο Νικολάτο, χωρίς άλλα στοιχεία. Είναι γνωστό το Βιβλιοχαρτοπωλείο του Παναγή Νικολάτου στο Αργοστόλι, το οποίο πουλούσε και κάρτες, αλλά αυτό δεν είναι επαρκές στοιχείο ώστε να αποδώσουμε την φωτογραφία αυτή στον βιβλιοχαρτοπώλη Νικολάτο.

5. Φώτο Δ. Β. Πετράτου, *Ο Φάρος των Αγίων Θεοδώρων και ανθισμένοι αθάνατοι*, 1947, 9x13,50 εκ., Αργοστόλι, Κοργιαλένιο Ιστορικό και Λαογραφικό Μουσείο, Φωτογραφικό Αρχείο.

Πρόκειται για πανοραμική άποψη του τοπίου, στο οποίο δεσπόζει ο Φάρος περιτριγυρισμένος από το υγρό στοιχείο και τους ψηλούς ανθισμένους αθανάτους. Η πανοραμική απόδοση του τοπίου, τεχνική που φαίνεται ότι αγαπούσαν οι Αδελφοί Πετράτου, οι μαλακές καμπύλες της κορυφογραφής σε αρμονία με τις καμπύλες του ολόλευκου κτηρίου, τα ήρεμα νερά, το φως του Ιονίου, οι αθάνατοι που σπαθίζουν τον ουρανό προκαλώντας ένα αίσθημα ανάτασης, θα

γοήτευαν ντόπιους και ξένους επισκέπτες. Το μνημείο, λόγω της καλλιτεχνικής του αξίας θεωρήθηκε εξαρχής αξιοθέατο και οι φωτογραφίες του γνώρισαν μεγάλη διάδοση. Ο συνδυασμός τέχνης και ειδυλλιακής φύσης το κατέστησαν αγαπητό θέμα. Όπως η προηγούμενη φωτογραφία δωρεάς Λαγγούση, έτσι και η παρούσα του Πετράτου χρησιμοποιήθηκε ως κάρτα. Γενικά οι κάρτες και τα ταχυδρομικά δελτάρια συνέβαλαν στην καθιέρωση του Φάρου ως τοπόσημου του Αργοστολίου. Η παρούσα φωτογραφία συνοδεύεται από το παρακάτω σημείωμα που αποκαλύπτει τη χρήση της.

Σημ. Η συλλογή του υλικού από το Αρχείο πραγματοποιήθηκε από την επιμελήτρια συλλογών, κ. Θεοτοκούλα Μουλίνου. Βιβλιογραφική συνδρομή προσέφερε και η κ. Κάτε Αντωνέλου από την Κοργιαλένιο Βιβλιοθήκη

Η Έφορος

Δώρα Μαρκάτου

Πηγές-Βιβλιογραφία: Αρχείο Κοργιαλενείου Ιστορικού και Λαογραφικού Μουσείου.

Colonel Charles James Napier, *The Colonies. Ionian Islands*, C.B. London, Thomas and William Boone, MDCCCXXXIII (1833)

Ηλίας Τσιτσέλης, *Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, έν Αθήναις, τόμος Α΄, 1904, τόμος Β΄, 1960.

Σπύρος Γ. Αντωνάτος, *Αργοστόλι, η Χαμένη Πόλη. Δράση καθ' οδον 1853-1953*, Αργοστόλι, 2005.